

# Urdu Edebiyatında Mir Taki Mir'in Önemi

Aykut Kişmir\*

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, Türkiye

## Öz

Bu çalışmada, 18. yüzyıl Urdu edebiyatının önde gelen temsilcilerinden biri olan Mir Taki Mir'in edebi yönü incelenmektedir. Şair, gazellerinde Delhi şehri bağlamında dönemin tarihi durumu hakkında bilgi vermektedir. Genellikle insan sevgisi, hayata dair deneyimler ve tarihi olaylar gibi konuların gazellerinde ön plana çıkması nedeniyle, şairin eserleri klasikleşmiş eserler olarak kabul edilmektedir. Mir Taki Mir'in Urdu şiirine değer kazandırmış olması kendinden sonraki şairlerin ve yazarların Urdu edebiyatında başarılı çalışmalar yapmasına katkı sağlamıştır. Mir'in Urdu şiirindeki öneminde Delhi'deki kültürel birikimin etkisi bulunmaktadır. Mir'in şiirlerindeki üslubun kaynağını Delhi oluşturur. Şairin dildeki sadeliği ve anlatımındaki nezaket ifadeleri Delhi'nin geleneksel edebiyat anlayışından kaynaklanır. Mir, Delhi'nin edebiyat geleneğini gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Mir'in şiir sanatındaki üslup Urdu şiirinin genel üslup kullanımına örnek olmuştur. Mir'in şiirlerinde acıyı anlatırken sevgi ve kibarlık gibi hususlar üzerinde durması da dikkat çekicidir. Şairin kaleminden yansıyan sevgi, insanlığa da bir örnek olmaktadır. İnsan sevgisi ve kâinat sevgisi aşk acısıyla birleşerek Mir'in şiirlerinde okuyucuya aktarılır. Şairin aşkta yaşadığı talihsizlikler onu karamsarlığa sürüklemiş olmasına rağmen hayata değer kazandırmaya çalıştığını görürüz.

**Anahtar Kelimeler:** Urdu Edebiyatı, Mir Taki Mir, Gazel, Delhi.

## The Priority of Mir Taqi Mir in Urdu Literature

### Abstract

This study examined Mir Taqi Mir, one of the leading representatives of 18th century in Urdu literature. In his ghazals, the poet deals with the historical situation of the city of Delhi. In poems, subjects such as humanity, experiences about life and historical events are in the forefront, for this reason, the poet's works are regarded as classical works in Urdu literature. Mir Taqi Mir contributed to the success of poets and authors who succeeded him in Urdu literature. Mir's contribution to Urdu poetry is due to the cultural heritage of Delhi. The source of style in Mir's poems is the city of Delhi. The poet's simple narrative and gentle expression comes from Delhi's traditional literary conception. Mir transfers the literary tradition of Delhi to future generations. The style of Mir's poetry has set an example for the general style of Urdu poetry.

### Makale Bilgileri:

Gönderim / Received:  
02.04.2017  
Kabul / Accepted:  
25.04.2017

### \* Sorumlu Yazar:

Ankara Üniversitesi,  
Dil ve Tarih-Coğrafya  
Fakültesi,  
Ankara, Türkiye  
aykutkesmir@gmail.com

### To cite this article:

Kişmir, A. (2017). Urdu edebiyatında Mir Taki Mir'in önemi. *Curr Res Soc Sci*, 3(2), 58-63.

It is also striking that Mir's poetry emphasizes love and kindness while expressing pain. The love reflected from the poet's pen is an example of humanity. Humanity is combined with pain of love and transmitted to the reader in Mir's poems. Although the misfortunes that the poet has experienced in love have dragged him into pessimism, we can see that he is trying to make life worthwhile.

**Keywords:** Urdu Literature, Mir Taqi Mir, Gahazal, Delhi.

### Giriş

Delhi şehri yüzyıllar boyunca Hindistan'da edebiyat ve siyaset alanlarında önemli bir merkez olarak karşımıza çıkar. Bunun yanı sıra Urdu edebiyatında Delhi Ekolü<sup>i</sup> olarak adlandırılan ve Delhi şehrinde yaşayan şairlerin dili kullanım biçimleriyle ortaya çıkmış bir edebiyat anlayışına da ev sahipliği yapar. Bu edebiyat anlayışının Urdu dilinin gelişimine katkı sağladığı söylenebilir. Delhi şehrinin Hint-Türk İmparatorluğu'nun başkenti olduğu dönemde resmi dilin Farsça oluşu ve şairlerin Farsçayı kullanmaları da Urdu dilinin gelişim aşamasında önemli bir yere sahiptir. Hint-Türk İmparatorluğu padişahlarından Evrenzeyb Alemgir döneminde (1659-1707) (Bajwa, 2012, s. 52-56) Delhi'ye kuzeyden gelen göçler sonucunda şehrin homojen olan kültürel yapısının insan çeşitliliği anlamında daha da zenginleşmiş olduğu görülür. Böylece edebiyatta Urdu dilinin kullanım alanı da genişler. Farsça şiir yazma geleneğinin yanı sıra Urdu dilinde de şiirlerin kaleme alınması yaygınlaşır. Böylelikle 18. yüzyıl, Urdu edebiyatının gelişimi açısından pek çok olumlu gelişmenin yaşandığı bir dönem olarak bilinir. Bu dönemde Urdu edebiyatında kaside, mesnevi, rubai ve gazel türlerinde yeni örnekler verilmeye başlanır. Mir, Sôuda, Derd, Mushafî, Mir Hasan, İnşâ ve Curret gibi ünlü şairler Urdu edebiyatına önemli eserler kazandırır. Yukarıda belirttiğimiz nazım biçimleri arasında gazel, Urdu edebiyatında en çok kabul gören türlerden biri olarak karşımıza çıkar ve bu yüzyılın gazel ustaları arasında Mir Tâki Mir'in ismi önde gelir. Pek çok şair arasından Mir'in isminin ön plana çıkmasının nedeni de şairin

çalışmalarıyla 18. yüzyıl Urdu şiir sanatına yön vermiş olmasıdır.

### Mir Taki Mir

Mir'in şiirleri, Urdu edebiyatında klasikleşmiş eserler olarak kabul edilir. 18. yüzyıldan günümüze hemen her dönemde insanların dilinden düşmeyen gazeller olarak Urdu edebiyatında kendine yer bulur (Samim, 2006, s. 63). Mir, 1722 yılında Agra<sup>ii</sup>'da doğar. Şair, çocukluğunu doğduğu şehirde geçirdikten sonra 1733 yılında Delhi'ye gelir ve 1782 yılına kadar Delhi'de İtimad-ud-Daula II, Javed Han, Raja Nagar Mahal, İmad-ul-Mulk, Raja Jugal Kishore ve Raja Nagar Mal gibi zengin ve nüfuzlu kişilerin hizmetinde çalışır ve bu kişiler tarafından sırasıyla himaye edilerek yaşamını sürdürür. Daha sonra 1782'de Lakhnov'a taşınır (Abdullah, 2009, s. 97) ve 1810 yılında hayata gözlerini yumar.

18. yüzyıl, Delhi sakinleri için zor durumların yaşandığı bir dönem olur. Bu dönemde Delhi şehri çeşitli isyanlara tanıklık eder ve yağmalanır. Bu olaylardan en önemlilerinden biri Nadir Şah'ın Hindistan'ı işgal etmesidir. 1736 yılında Nadir Şah ile Hint-Türk İmparatorluğu'nun merkezi yönetimi arasında Kandehar sınırında anlaşmazlıklar çıkar. Nadir Şah, İran sınırları içinde Gilzaylar üzerine pek çok sefer düzenlemekte ve onları itaat altına almaya çalışmaktadır. Gilzaylar, ise Nadir Şah karşısında zor durumda kaldıkları zaman her defasında Hindistan topraklarına sığınmaktadırlar. Nadir Şah, Gilzaylar hakkında duyduğu rahatsızlığı dile getirmek için Hint-Türk İmparatorluğu'nun merkezi yönetimiyle görüşmelerde bulunmak ister, ancak olumlu bir cevap alamaz. Bu durum, Nadir Şah'ın 1738'de Kabil'i ve 1739'da Delhi'yi işgal etmesiyle sonuçlanır. Nadir Şah, Hindistan seferinden büyük ganimetler alarak İran'a döner. Yağmalanan hazineler arasında, ünlü Koh-i Nur Elması ve Tavus Kuşu Tahtı<sup>iii</sup> da bulunur (Smith, 2011, s. 9). 1747 yılında Nadir Şah'ın ölümünden sonra, ordusundaki Afganlar, Abdali kabilesinden Ahmed'i kendilerine yeni "Şah" seçerler. Ahmed Şah Durrani'nin kendisini Nadir Şah'ın doğu fetihlerinin mirasçısı sayması bu olaya dayanmaktadır (Merçil, 1991, s. 366).

Nadir Şah Durrani ve Ahmed Şah Abdali'nin sırasıyla Delhi'yi işgal etme sürecinde şehir oldukça hasar görür. Pek çok yerleşim yeri yakılıp yıkılır. İşgal sırasında şehir sakinleri arasında yayılan korku yüzünden mahalleler arasında iletişim de kesilir. İnsanların çoğu ani kararlar alarak apar topar şehri terk etmek zorunda kalırlar. Şehirde kalmayı tercih edenlerinse sosyal ve kültürel yaşamı olumsuz yönde etkilenir. Hindistan'da 18.yüzyıldaki siyasi karmaşa, ekonomik kriz ve iç savaş başkent Delhi'yi yaşanması zor bir şehir haline getirir. Ahmed Şah Durrani ve Nadir Şah Durrani'nin Delhi'yi işgaline tanıklık eden Mir, her gün yürüdüğü sokaklarda kanlar akmasına, mezarlıklardan çıkan dumanlara, padişahların gözlerine mil çekilmesine bizzat tanıklık eder (Cemal, 2014, s. 146). Şairin Urdu edebiyatında acı ve dert şairi olarak bilinmesi de tanıklık etmiş olduğu katliamın sonucunda gerçekleşmiştir. Mir, Delhi'nin içine düştüğü durumu şu şekilde ifade eder:

دیکھتو دل<sup>iv</sup> کہ جاں سے اٹھتا ہے  
یہ دھواں سا کہاں سے اٹھتا ہے<sup>v</sup>

*Bak kalp/Delhi candan/bedenden çıkıyor.*

*Bu dumansı nereden çıkıyor.*

Delhi'nin zor durumu şairlerin ruh haline ve dönemin şiir sanatına da yansır. Şehirde ikamet eden şairlerin işgalden sonra eskisi gibi bir araya gelmedikleri, şiir toplantılarına katılmadıkları görülür. Dolayısıyla işgalden önceki şiir geleneği ve üslup anlayışı işgalden sonra farklılaşır. Bu değişimlerin yaşanmasındaki başlıca sebep, şehir sakinlerinin içine düştüğü ekonomik sıkıntılar olarak göze çarpar. Alım gücünün azalması ve mali zorluklar sonucu kısa zaman içinde toplumun ahlak seviyesi de düşmeye başlar. Necib Cemal konuyla ilişkili olarak şu ifadeleri kullanır:

“İşgalden sonra aşk konulu şiirlerde saygı ve edep azalmış, Delhi şehrini konu eden şiirlerde nezaket ve naif anlatım artık nadiren görülür hale gelmiştir” (Cemal, 2014, s. 145).

Mir'in gazellerinde ise tam aksine herhangi bir ahlaki yozlaşma olmadığı görülür. Şair, eski gelenekler ve insani değerlere uygun şekilde

duygularını ifade etmeye devam eder. Yine Mir'in gazellerinin, o dönemde kaleme alınan diğer gazellere oranla nispeten eski şiir geleneğine daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Mir'in içinde bulunduğu duygusal karmaşayı, gazellerindeki dostane, hümanist ve naif anlatımla sunmuş olması da insan sevgisine dayandırılabilir.

“Mir, 18.yüzyılın tüm yenilgi ve yorgunluğunu kendi içinde hissetmiştir. Delhi'de yaşananlara tanık olduktan sonra gazellerini insanın yücelik ve izzetinin iyileşmesi için yazmıştır” (Cemal, 2014, s. 146).

Mir'in içe dönüklüğü ve karamsar duygular içinde olma durumu 18. yüzyılda Hindistan'da ve özellikle başkent Delhi'de yaşanan acı olaylarla ilişkilendirilebilir. Mir, Lakhnov'a göç ettikten sonra bir gün Lakhnovlu şairlerle bir şiir toplantısında şu gazeli okur:

کیا بود و باش پوچھو ہو پورب کے سا کنو  
ہم کو غریب جان کر ہنس ہنس پکار کے  
دلی جو ایک شہر تھا عالم میں انتخاب  
رہتے تھے منتخب ہی جہاں روزگار کے  
اس کو فلک نے لوٹ کے ویران کر دیا  
ہم رہنے والے ہیں اسی اجڑے دیار کے

*Doğu halk<sup>vi</sup>ı nereden geldiğimi neden sorarsınız?*

*Üstümüze başımıza bakıp fakirliğimizle dalga geçersiniz.*

*Delhi, bu dünya üzerinde benzersiz bir şehirdi.*

*Bir zamanlar seçkin insanların meskeniydi.*

*Felek yağmaladı onu viran etti.*

*İşte biz o yıkık şehre aidiz.*

“Mir, gazellerinde acı ve mutluluğu anlatırken yüksek insani değerler ve medeniyet arayışındadır. Bu durum Mir'in gazellerinde tartışmaya açık olmayan bir gerçektir ve bu gerçek Urdu gazeline Mir tarafından kazandırılmıştır” (Cemal, 2014, s. 146-147). Mir'in Urdu şiirindeki yeri ve önemi Delhi'deki kültürel birikimin çeşitliliğine dayanır. Bu durum, Mir'in şiirlerindeki üslup için de söylenebilir. Şairin üslubundaki sadelik,

hitabetindeki yumuşaklık ve anlatımındaki nezaket içerikli duygular Delhi'nin geleneksel edebiyat anlayışından kaynaklanır. Mir, Delhi'nin edebiyat geleneğini, gazellerindeki acı dolu, ancak kulağa hoş gelen anlatımıyla gelecek kuşaklara aktarmayı başarır.

Mir'in gazellerinin bu denli etkili olmasının nedeni, insani durumların ve çeşitli ruh hallerinin açık bir şekilde anlatılmış olmasıdır. Buna ek olarak gönül ehli insanlar arasında Mir'in şiirleri teselli verici olarak tanımlanmış ve yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

Mir, Urdu edebiyatında gazel türünde işlenen konulara da genişlik kazandırır. Bu şairin gazellerindeki çok anlamlılık ile açıklanabilir. Mir'in gazellerinde insanın iç dünyasına yönelik; derinlik, genişlik, çok renklilik, masumiyet, güzellik ve gizem çeşitli biçimlerde ele alınmaktadır. Tüm bunların temelinde esas olarak Mir, edebiyatseverlere acıyı hissettirmeyi başaran bir şairdir. Mir'in gazellerinde, çektiği acıdan lezzet aldığı ve bu lezzeti de edebiyatseverlere hissettirdiği görülmektedir.

الٹی ہو گئیں سب تدبیریں کچھ نہ دوا نے کام کیا  
دیکھا اس بیماری دل نے آخر کام تمام کیا  
عہد جوانی رو رو کاتا پیری میں لیں آنکھیں موند  
یعنی رات بہت تھے جاگے صبح ہوئی آرام کیا

*Bütün önlemler ters tepti, hiçbir ilaç işe yaramadı.*

*Bak bu gönül hastası sonunda öldü.*

*Gençliğim ağlayarak geçti, yaşlılıkta gözyaşımı sildim.*

*Yani gece uzundu uyanık kaldık, gözlerimi sabah olunca yumdum.*

18. yüzyılın siyasi ve toplumsal şartlarının da Mir'in gazellerinde etki bıraktığı söylenebilir. Bu bağlamda şairin gazellerinde 18. yüzyıl yansımaları görülebilir. Mir'in acısı, kendi kişisel acıları değil tüm kâinatın acılarını temsil eder. Bu iç dünyasına sıkışıp kalmış içine kapanık bir kişinin yenilgisi değil daha doğrusu tüm dünyanın yani 18. yüzyılın yenilgisidir. Urdu şiirinde 18.

yüzyılın beraberinde getirdiği acıları içinde biriktiren yegâne şair Mir'dir (Cemal,2014, s.147).

Delhi şehrini sahiplenen bir şair olarak Mir'in Urdu şiirindeki yüceliği arttırdığı söylenebilir. Şair 18. yüzyılda büyük bir kültürün yıkımına şahit olur. Şiirleriyle yok olmakta olan bu kültüre sahip çıkmak ister ancak onun insan olarak zayıf bedeni tek başına Delhi'nin yok olmasına dur diyebilecek güçte değildir. Mir, fiili olarak toplumun içinde bulunduğu ahlaki çöküntüye karşı koyamasa da duygularında ve düşüncelerindeki karşı koyuşu şiirlerine yansıtabilmiştir. Bunu da açık, sade ve nazik bir üslupla dile getirmeyi tercih eder. Söz sanatları aracılığıyla şiirlerinde o dönemin Delhi medeniyetine has duygu ve düşünceler ile insani değerlerin nasıl olması gerektiğini okurlara hatırlatmak ister.

Mir'in döneminde gelişen siyasi olaylar sonucunda toplumsal ahlak ve geleneksel değerler yara alır, özellikle Delhi şehrinin, işgalciler tarafından tekrar tekrar yakılıp yıkılması Mir için acı çekme ve kederlenme sebebi olur. Mir, şiirlerinde kalbindeki acının yanı sıra geçmişe ait mutluluk verici hikâyeleri, anıları hatırladıkça bunları da kalemine alıp acı ve mutluluğu harmanlamaya çalışır. Böylece şair, şiirlerinde hem içinde bulunduğu zamanın acı şartlarını hem de geçmişte yaşanmış ama artık yaşanması mümkün olmayan mutluluk verici anıların hatırlanmasına imkân verir. Dolayısıyla şiir sanatına/şiirlerine bakıldığında siyasi, toplumsal ve iktisadi zorlamanın son derece yüksek seviyede olduğu görülebilir. Ancak Mir'in şiirlerinde kurduğu dengeli tutum ona evrensellik kazandırabilir.

Delhi'de Mir, hayatını şehrin önde gelenlerinin ve kendisini sevenlerin desteğiyle sürdürür. Ancak şehrin çabuk bozulan iktisadi durumu Mir'in çevresinde ona yardımda bulunan insanların sayısının azalmasına neden olur. Çevresinden yeterli destek alamayan şair, Delhi'yi terk etmek zorunda kalır ve Lakhnov'a yerleşir. O dönemde Lakhnov'un navabı Asif-ud Doula'nın sarayında kendine yer bulur. Kısa süre sonra Mir, navabın davranışlarından hoşlanmaz ve sarayla ilişkisini keser. Şair hayatının geri kalanında yine

Lakhnov'da yaşamaya devam eder, anılarında sürekli olarak Delhi vardır, Delhi'nin sokakları, terzileri, pazarları ve dükkânları hatıralarında hep yer alır.

خوابہ دلی کا وہ چند بہتر لکھنو سے تھا  
وہیں اے کاش مرجاتا سراسیمہ نہ آتایاں

*Harabesi bile Delhi'nin birkaç kat güzeldir Lakhnov'dan.*

*Keşke orada olsaydım da korkarak buraya gelmeseydim.*

Dolayısıyla şairin yaşamında olduğu gibi dünyasında da gelgitler yaşadığı söylenebilir. Şair, duygularını, düşüncelerini ve deneyimlerini yalnız bir şekilde şiirlerine yansıtarak Urdu şiirinin büyük ustaları arasında yer alır. Mir'in şiirindeki aşk kavramının da yine yaşadığı dönemin aşk anlayışıyla uyduğu ve romantik özellikler barındırdığı söylenebilir.

اشک آنکھوں میں کب نہیں آتا  
لو ہو آتا ہے جب نہیں آتا  
صیر تھا ایک مونسی بچراں  
سو وہ مدت سے اب نہیں آتا  
دل سے رخصت ہوئی کوئی خواہش  
گریہ کچھ ہے سبب نہیں آتا  
دور بیٹھا غبار میر ان سے  
عشق بن یہ ادب نہیں آتا

*Yaş gözlerden ne zaman akmaz.*

*Kan aktığında akmaz.*

*Sabır ayrılıktaki yoldaşım idi.*

*Ama uzun zamandır yanıma uğramaz.*

*Gönlümden bir arzu kayboldu gitti.*

*Gözyaşlarım sebepsiz akmaz.*

*Mir'in tozu ondan uzağa kondu.*

*Aşk olmadan bu edep öğrenilmez.*

Bu beyitlerden de anlaşıldığı gibi Mir'in şiir sanatında aşkın medeni tasavvuru yüksek insani

ahlak düzeyiyle eşleştirilir. Buna ek olarak Mir'in şiirlerinde aşkın anlatımının oldukça yoğun olduğunu görürüz. Hatta Mir, öğüt dinleyecek belli bir yaşa gelince babası ona şu nasihatte bulunur: “Oğlum aşık ol. Aşk tek başına bu dünyanın atölyesidir. Eğer aşk olmasaydı kâinatın varoluşu devam etmezdi. Aşksız hayat harabedir, bizi değerli kılan aşktır. Dünyadaki her şey aslında aşkın kendisidir” (Cemal, 2014, s. 148).

پاس ناموس عشق تھا ورنہ  
کتے آنسو پلک تک آئے تھے

*Aşkın edebi o kadar önemli ki yoksa.*

*Ne gözyaşları kirpiğe kadar geldi de dökülemedi.*

Mir'in şiirinde, yaşamda çekilen sıkıntılar ile aşkıta yaşadığı imkânsızlıklar bir bütünün parçaları gibidir. Şairin şiirlerinde umutsuzca sürdürülen hayatın yanı sıra zorluklarla nasıl mücadele edileceğinden ve aşkıta vefalı olunması gerektiğine dair telkinlere de rastlanılmaktadır. Mir, gazellerinde yaşamın olağan hallerine olduğu kadar hayatın kendisine de saygı duyulması gerektiğini belirtmektedir. Şairin gazellerindeki kafiye uyumu, kelimelerin ahenkli kullanımı ve söz sanatındaki ustalığın yanı sıra şairin duygularının yoğunluğu da hissedilir.

ایک دل کو ہزار داغ لگا  
اندرونے میں جیسے باغ لگا

*Binlerce damga/leke/iz vuruldu.*

*İçinde sanki bir bahçe kuruldu.*

## Sonuç

Sonuç olarak 18. yüzyıl Urdu şairlerinden Mir'in sanatındaki sadelik, insanların günlük konuşma dili gibidir ve kullandığı üslup biçimi insani duyguların yansımaları olarak karşımıza çıkar. Mir'in şiir sanatındaki üslup da urdu şiirinin genel üslup kullanımına sahiptir, yani insan ve yaşam sevgisi ön plandadır. Mir'in şiir sanatında acı anlatılırken sevgi, kibarlık ve vefasızlık gibi hususlar üzerinde durulması da dikkat çekmektedir. Şairin kaleminden yansıyan sevgi, insanlığa da bir örnek teşkil eder. İnsan sevgisi ve

kâinat sevgisi aşk acısıyla birleşerek Mir'in şiirlerinde ana motifler olarak okuyucuya aktarılır.

### Kaynakça

- Abdullah, S. (2009). *Mir Taki Mir*. Lahor: Tarih-i Edebiyat Müselman-ı Pakistan u Hind, Urdu Edeb. Puncab University. 2. Cilt (97-113).
- Bajwa, F.N. (2012). *Pakistan*. Karaçi: Oxford University Press.
- Cemal, N. (2014). *Mir Ki Şairi Min Alâi İnsani İkdâr Ki Numûd*. Bhimber: Tahkiki Zaviye Al-Khair University. Sayı: III. (145-150).
- Eşref, A. B. ve Soydan, C. (2012). *Urdu-Türkçe Türkçe-Urdu Sözlük*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kazmi, R. M. (2013). *İntikhab-ı Kelam Mir Taki Mir*. Karaçi: Oxford University Press.
- Merçil, E. (1991). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Samim, H. (2006). *Tarih, Tehzib aur Tehliki Tecrube*. Lahor: Sang-e Meel Publications.
- Smith, N. (2011). *Pakistan History, Culture and Government*. Karaçi: Oxford University Press.
- Toker, H. (1998). *Urdu Şiirine Genel Bir Bakış*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası. Sayı 8. (285-300).
- Urdu Firuz-ul Lugat*. (2012). Lahor: Ferozsons Publications.

### Notlar

- <sup>i</sup> Delhililik ya da Dahlaviyat olarak da bilinir.
- <sup>ii</sup> Hint Türk İmparatorluğu Dönemi'nde Ekberabad (Akbarabad) olarak da bilinir.
- <sup>iii</sup> Koh-i-Nur, "Dağın Işığı" anlamına gelmektedir, dünyadaki en büyük kesilmiş elmaslardan biridir, 105.6 karattır. Dekkan'daki Golkonda madenlerinden çıkarılmıştır. Adını İmparator Şah Cihan'dan almıştır. Hint-Türk İmparatorluğu zayıfladığında önce İranlıların sonra da Kabil yönetiminin eline geçmiş, daha sonra tekrar Pencab yönetimi hazinesine katılmıştır. 1849 yılında Kraliçe Viktoria elması İngiltere kraliyet mücevherleri arasına dâhil etmiştir. Günümüzde Londra'da korunmaktadır.
- Tavus kuşu Tahtı, tamamı altın ve değerli taşlarla kakma olan, şekil olarak tavus kuşunun açılmış tüyleri model alınarak yapılmış çok değerli bir tahttır. Zamanla üzerindeki değerli taşlardan kayıplar olmuştur. Günümüzde Tahran'da mücevher müzesinde sergilenmektedir (Smith, 2011, s. 9).
- <sup>iv</sup> دل (dil) kelimesinin sözlükteki 1. anlamı kalp/yürek sözcüğüne denk gelmektedir. (Urdu Firuz-ul Lugat, 2012, s. 271, Eşref, Soydan, 2012, s. 147) دلی (dilli) kelimesinin yine aynı sözlükteki anlamı ise Delhi şehri karşılığını vermektedir. Bkz. دہلی (Urdu Firuz-ul Lugat, 2012, s.278), (Eşref, Soydan, 2012, s.148) Şair, Delhi ve Kalp kelimelerine aynı anlamları yüklemiştir.
- <sup>v</sup> Bu çalışmada yer alan gazeller kaynakçada açık künyesi verilen (Kazmi, 2013)'ten alınmıştır. Beyitlerin Türkçeye aktarımı Dr. Aykut Kışmir tarafından yapılmıştır.
- <sup>vi</sup> Coğrafi olarak Lakhnov şehri Delhi'nin doğusunda yer almaktadır ve şair Lakhnovluları kastetmektedir.